

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

4 Lex humana imponatne subditis necessitatem in foro conscientiaë.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

Ans. In materia iustitiæ & liberalitatis præcipit in graui necessitate & parentib. alere filios sicut suum statum & nonnunquam filijs vice versa parentes. Extra illos autem casus reliqua ad legem naturæ & diuinam remittit de honore parentibus deferendo. In summa, lex humana ea duntaxat præcipit officia, quæ ad bonum commune referuntur, uel per se, & proxime, ut ad publicum bellum arma indui, uel mediate (ut aiunt) ut illa quæ ad bonam artinet disciplinam, per quæ ciues ad bonum iustitiæ & pacis instituuntur. Quæris ergo, quid si aliqua esset uirtutis species quæ nullatenus ad bonum publicum referri posset? Respondetur nullam esse profus, cuius non saltem aliquis actus ad idem bonum quandoque referri valeat. Neque uero generalis hæc conclusio morales tantum uirtutes amplexatur, uerum & intellectuales. Legibus namque humanis, & artes iubentur in republica & scientiarum contemplationes. At uero si ita res habet, ut et uirtutes intellectuales conclusio comprehendat, emergit statim argumentum quod non sit in uniuersum uera. Nam obiectum suprema uirtutis intellectualis, in qua summa posita est nostra felicitas, cum Deus ipse sit per essentiam, in nullum aliud commune bonum est referibile. Respondetur autem quod etsi per se Deus in nullum alium referatur finem, eo quod ipse sit uniuersalis omnium, idemque sumus, amen quatenus facili uisione a nobis attingitur & possidetur, referatur quidem, tum in nostram felicitatem ac beatitudinem, tum etiam in suam ipsius gloriam quæ per eandem uisionem fit in beatis illustrior.

Quæst. Solutio.

Arg.

Rñso.

Ad primum argumentum.

Ad secundum arg.

ad substantiam, quia scilicet sit secundum rationis normam, siue ex habitu procedat siue ab eo fiat qui non est habitu præditus. Alio uero modo quia ex habitu proficiscitur, atque adeo prompte & delectabiliter fit, lex ergo nihil de habitibus præcipit, sed de actibus, qui media sunt ad comparandum habitum. Præcipit inquam pro republica pugnare, nihil curans ex habitu id fiat agere, autem ex habitu, non est præceptum legis, sed finis, nam iubendo nobis operari intendit legifer habitus in nobis ingenerare, qui bus studiosi efficiamur.

ARTICVLVS IIII.

Utrum lex humana imponat subditis necessitatem in foro conscientia.

Postquam uisum est de potestate legis humanæ quantum ad extensionem uidere restat quantum ad eius vim, an usque ad conscientias attingat, quas ligare possit. Est enim statim in proptulo argumentum à parte negatiue. Potestas inferioris non attingit usque ad superioris forum, ut in eius iudicio obligare possit, potestas leges ferendi humana est inferior diuina, ergo non potest conscientias ligare quantum ad diuinum forum. Secundo arguitur, quod inde sequeretur & patrefamilias suis liberis posse itidem leges sciscere, quæ conscientias obligarent in foro Dei. Nam licet præceptum est obedire superioribus, ita & honorare parentes ubi & obedientia comprehenditur, consequens autem uideatur esse contra id quod supra dictum est, nempe citra uim coercitiuam, quæ in patrefamilias non existit, leges non posse conditi. Tertio, iudicium conscientia ex diuinis pendet mandatis, quæ indicia sunt & documenta diuinæ uoluntatis, contingit autem leges humanas cum diuinis pugnare, secundum illud Math. 15. Irritum fecistis mandatum Dei, propter traditiones uestras, ergo non omnis lex humana obligat in foro conscientia. Quin uero quarto arguitur: Sententia iudicis (ut supra diximus) est quadam legis applicatio, eiusmodi autem sententia non semper obligat, etiam si in foro exteriori iusta sit, ut puta dum iudex secundum allegata & probata contra ueritatem innocentem condemnat. Immo

Argu. 1.

Argu. 2.

Argu. 3.

Argu. 4.

mo quandoque condemnatus nullatenus potest sententiae parere, ut si clam quis duxit uxorem unam, & palam alteram, tunc iniuste & iuridice debitum iubetur reddere secundae, & tamen potius mori debet quam obtemperare esset namq. fornicatio, ergo neq. lex iusta obligat in conscientia.

Arg. 5. Quinto leges humanae frequenter solent calumniam, ac subinde iniuriam hominibus irrogare, secundum illud Isaia. 10. Vae qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitias scripserunt, ut opprimerent in iudicio pauperes, & uim facerent causae humilium populi mei, oppressionem autem ac tyrannidem repellere, cuique fas est. In contrarium est Apost. Petrus in sua prima. Cap. 2. ubi postquam omnes Christianae familiae admonuit, ut subditi essent dominis, non tantum bonis, sed etiam discolis, quia sic erat uoluntas Dei subdit. Haec est. n. gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniuste, dicens autem propter conscientiam Dei, insinuat conscientiam ciuilibus legibus ligari.

Isaias. Questio est, in qua alquanto plus dubitatis, ac difficultatis quam in superioribus inest. Ad cuius utique intellectum, distinguendum est inter leges iustas atque iniustas. Tribus ergo conclusionibus ad questionem respondetur. Prima, lex humana tam ciuilibus quam canonica, si iusta sit, auctoritate uiget, uig. pollet obligandi subditorum conscientias. Probat. Lex omnis humana (ut dictum est) ab aeterna per naturalem deriuatur, secundum illud Prou 8. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. ubi (ut supra discernendo notauimus) prioris membro designatur regnandi potestas diuinitus principibus collata, iuxta illud Pauli. Omnis potestas a domino Deo est, posteriori uero prudentia, per quam leges condunt & executioni mandant, ergo ex eadem aeterna lege uirtus ad easdem subinde leges deriuatur, qua sint in conscientia apud Deum ipsum obligatoriae. Existimatur autem legis iustitia ex omnibus eius causis scilicet finali, efficienti, materiali, atque formali. Finali iniqua, ut pro communi bono sit condita, eadem enim differentia, ut diximus, quae inter tyrannum & regem, inter leges, quoq. dignoscitur, nempe ut quae praecomuni utilitati sit lata, iusta habeatur, quae uero pro particulari, tyrannica. Secundo, ex parte agen-

tis, ut pote quod qui illam tulerit, suam non fuerit facultatem transgressus. Tertio, ex parte materiae. Quoniam, ut quae pro tempore & loco bona sunt, prohiberi non debent, ita neque opera mala materiae preceptionis sunt. Quarto ex parte formae. Nam cum lex, regula sit, ex debet rectitudine & aequitate splendere, ut talem seruet tam in honoribus quam in oneribus proportionem ad ciues, qualem ipsi habent ad corpus reipublicae, sunt quippe ceu partes in toto, ob idque sicut partibus diuisa sunt a natura munera, sic & onera secundum proportionem facultatem ciuium imperanda singulis sunt, atq. honores secundum proportionem dignitatum impartendi. Igitur quae lex his fieri numeris absoluta, obligatoria erit. Secunda conclusio. Lex humana iniusta non obligat in foro conscientiae. Conclusio ex superioribus fit notissima. Nam lex iniusta, cum recta non sit, regula esse nequit, atque adeo neque lex, quae autem non est lex, obligat neminem. Legis autem iniustitia duobus pensatur modis. Primo, si bono aduersetur humano, ut puta ratione aliqua cuiuspiam praedictarum quatuor contraria, uidelicet ex defectu aut debiti finis, aut agentis, aut materiae, aut formae. Altero modo, si contraria sit bono diuino. Et quamuis nequeant Deo esse contrariae nisi ratione materiae, uel alium praedictarum causarum, notatur tamen distinctio haec, ut ad tertiam conclusionem sternatur aditus, quae talis est: Leges ille, quae humano tantum bono aduersantur, licet in conscientia de se non obligent, ligant tamen quandoque ratione scandalum, quae uero diuino bono impie repugnant, nullatenus sed aperte est illis obuiandum. Prius membrum patet. Nam in his quae praese non fuerunt manifestam tyrannidem, resistere potentibus non est citra scandalum possibile, & ideo serendi interim sunt quousque leniori uita in mente saniores aducantur. Huc enim pertinet Christianum consilium, Matth. 5. Qui angariauerit te mille passus, uade cum eo & alia duo, & qui abstulerit tibi tunicam, da ei & pallium. At uero si tyranni uel ad idolatriam nos suis legibus inducerent, uel ad nostros arcerent sacramentis, uel ad alios mores aut ritus fidei contrarios propellerent, nullum esset formidandum scandalum, sed illud esset grauissimum, si illis non statim post

Secunda
conclu-
sionis,
Probō.

Legis in
iustitia,
unde fit
pensanda

Tertia
conclu.

Matth-

Act. 5. post habitam vitam obsteremus. Hic enim est legimus sensus illius Act. 5. Obedire oportet Deo magis, quam hominibus. Sic namque respondit Petrus principi sacerdotum præcipienti, ne in nomine Christi prædicarent. Hicce iniustitia formulæ ex arte dispositis uniuersæ comprehenduntur, quas iuris interpretes ad duodecim, vel plures cogitum multiplicam, ut est tum apud Syluest. Summistas videret, tum apud Syluest. verbo, lxx. §. 9. Vt autem hæc accuratius collimentur, speculandum primum de prima conclusione est, quo sic gradu tenenda. Ad quod respondetur, non esse tam sublimi, quamq; firmo certitudinis gradu constantiam de civilibus legibus, quæ de ecclesiasticis, ob idque de ecclesiasticis, Pape potissimum, ac consiliorum, adhibet quarta conclusio. Tanquam fides catholica consistendum est ecclesiasticas, sanctasque leges obligare in foro conscientia genere suo sub reatu mortalis macule. Irrepsit. n. olim Vvaldensium error, postq; Ioannis Vvicleff, eorundemque tandem legitimi hæretici Lutheri, q; neque in Pontifice Maximo, neque in tota ecclesia potestas ulla est condendi aut articulos fidei, aut morum leges. Sic enim habet vgesimus septimus eius articulus in exhibitis ad I. conem. Quare (vt aunt) sola illa mandata obligant in conscientia, quæ in Euangelio explicata sunt. Extant autem apertissima testimonia, quibus isti confutantur, Vt est illud Luc. 10. Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit me spernit. Et Matth. 18. Si peccauerit, &c. dic ecclesie, si ecclesiam non audierit tibi sicut ethnicus & publicanus, vbi compertissimum est iurisdictionem ecclesie designari. Item quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis. Et Ioann. 20. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra, sicut misit me uiuens pater, & ego mitto vos. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa erunt, & quorum retinueritis, retenta erunt. Quid euidentius, quam illic (vt ait Chryostom.) collatam fuisse a Christo Apostolis, ac subinde ecclesie potestatem, quam ipse attulerit a Patre? Eo præcipue, quod retinere peccata, functio est habentis potestatem obligandi. Et Deut. 17. lex extat, quod qui non obediret sacerdoti, morte moreretur, morte autem nemo plebitur, nisi ob graue peccatum mortale, er-

go fortiori ratione lege noua quam & Christus instituit, & Spiritus sanctus gubernat, eadem est auctoritas consistenda. Idque verba illa palam ostendunt. Actus 15. Visum est Spiritui sancto & nobis nihil vltra imponere vobis, quam hæc necessaria, &c. Re uera cum ecclesia suis legibus obligare nos intelligat sub reatu mortalis culpæ, & Christus suam sit curam pollicitus, & Spiritus sancti regimen quem ad hoc se missurum promittit a patre, ne in rebus tam arduis falli possit. cerissima colligitur fides in hoc eandem ecclesiam non deferri, sed certa pollere auctoritate obligandi. Jam id demum de ratione finis conuincitur. Enimvero cum mortalium status nunquam sit fixus, sed pro temporum locorumque diuersitate lubricæ uarietur, non satis Christus legibus a se positus ecclesie in perpetuum consulisset, nisi potestatem reliquisset in ecclesia nouas pro tempore condendi, quæ in suo ipsius diuino foro obligare ualerent. Hæresis autem hæc iam in concilio Viennensi, ut habetur Clem. ad nostram, de hæret. & in Constantiensi, ac deinceps a Leone X. merito suo condemnata est. At vero de potestate ciuili non est tanto robore conclusio firma, quin sint in contrarium argumenta nonnulla. Primum obligare ad culpam in foro conscientia, cum animas vulneret, videtur spiritualis potestas, qualis in ecclesia est, non autem in potestate ciuili. Secundo potestate ciuili non illuculq; protenditur, ut possit peccata remittere, consequens ergo apparet, vt neque possit in peccata conijcere. Iniquum enim censere quis posset ut qui religare nequit ligare valeat, ecclesia namque utrunque potest. Tertio, finis proximus ciuili potestatis est temporarius reipublicæ status, ergo ad eterna supplicia non se dilatat. Quarto, potestas quæ in conscientia reum culpæ punire nequit aeterna poena non potest sub reatu talis culpæ obligare potestas autem ciuili in foro conscientia nullam potest imponere poenam, sicuti spiritualis, quæ illas in sacramento decernit poenas, quas si hic non persolueris patieris in altero seculo. Postremo arguitur ne articulus neruusque materie detegatur. Aut obligatio ad culpam est in arbitrio principis ferentis legem, aut præter suam voluntatem sequitur ex natura legis. Si prius dederis fit, vt nunquam lex ciuili obliget

Act. 15.
Rōt hæreticos.
Concil. Vienēse
Concil. Constā.
Leo X.
Arg. 1o
Arg. 2o
Arg. 3o
Arg. 4o
Postre-
mū arg.

obliget, sub reatu culpæ, quia nulla est lex, quæ talem circumstantiam exprimat. Si autem posterius concesseris, scilicet, ut obligatio sequatur ex natura legis consequitur, ut princeps nullam possit condere legem, quæ non obliget sub reatu culpæ, quod tamen creditur durum est: quandoquidem in religionibus præcipue in nostra, multæ sunt leges nullo nos ligantes culpæ reatu. Veruntamen his nihil obstantibus conclusio, quæ secundum mentem Diuisi Thomæ, primo loco asserta est, suam etiam incussum retinet veritatem in ciuilibus legibus quippe quæ ad culpam obligant, & de genere suo ad mortalem. Enim uero sicut reipublicæ ecclesiasticæ sic & ciuili necessaria fuit ratione finis potestas seipsum gubernandi, atque adeo leges pro temporum regionumque varietate instituendi, licet hæc potestas (ut libro quarto sub tit. de dominis, fusius differendum est) aliter quam ecclesiastica a Deo deflexerit. Illam enim Christus per se contulit ecclesiæ diuina lege: hæc autem per legem naturæ descendit, quæ quilibet reipublica seipsam administrandi auctoritatem habet, quam & regibus conferre potuit. Itaque quia reipublica ciuilibus familia quoque Dei est, fit ut sicuti qui contra suas leges proximum ostenderit ante eius tribunal reus habeatur, qui uero secundum easdem fuerit erga eodem proximos beneficis dignus habeatur præmio: sic prorsus & qui leges humanas per potestatem, ab ipso collatam conditas, uel violauerit, uel custodierit. Et hoc est obligare in conscientia. Sed confirmatur etiam eadem conclusio. Facere contra legem Principis, est malum mortale, ergo peccatum apud Deum. Antecedens est notum, quoniam si lex iusta est, regula rationis existit, prætergredi autem rationis lineam, obliquitas est, ac subinde peccatum. Consequens nihilominus inde claret, quod quidquid mali in moribus est, peccatum existit, ut egregie Sanctus Thomas 1. 2. quæst. 2. r. differuit. Deinde lex humana a naturali (ut dictum est) derivatur, quæ constituit id quod generale est in particulari specie uirtutis, ut genus pacis ad hoc quod est armis non uti nocturnis, ergo leges humanæ obligant in foro conscientie. Ac demum postremum adhibetur argumentum peculiariter de lege ciuili, Principis finis, licet proximus sit, quietus status

reipublicæ, supremus tamen est sempiterna felicitas, ad quam ille temporalis finis tendit, ergo potest suis legibus per uirtutem sibi cælitus donatam in illo supremo foro obligare. Colligamus ergo, quod licet non sit manifestaria hæresis, hæc auctoritatem & vigorem ciuilibus legibus ueluti ecclesiasticis denegare, esset tamen profecto temerarium & contra doctorum consensum, qui præcipuum habent nomē. At uero vnus Ioannes Gerson, uir alias egregie notæ reuocare nos huc cogit in disputationem, utrum huiusmodi humane leges per se ipse obligent in quantum humane sunt, id est in quantum potestate hominibus concessa condita, an uero eatenus prorsus quatenus diuina lege stabiliuntur. Sustinet enim tract. de vit. spe. lect. 4. opinionem de hac re singularem, nempe quod nulla lex neque ciuilibus, neque ecclesiastica, immo neque naturalis vim habet obligandi in conscientia ad culpam, sed sola lex diuina est, quæ obligat, humana uero in quantum est illius interpres. Quæ quidem opinio non tantum nomine (ut quidam putant) a communidiffert, sed re certe latissime. Non inquam hoc tantum ait quod leges humane idcirco obligent, quod tales potestates diuinitus sunt hominibus collatæ, hoc enim nos fatemur, sed ait nullam esse potestatem creatam a Deo concessam obligandi sub reatu culpæ, sed tantum exponendi, & declarandi diuinitus. Itaque Papa, secundum ipsum annalē præcipiens confessionem non obligat potestate sua, sed ius duntaxat declarat diuinitus quoniam, inquit, ante eius sanctionem lex Dei erat, annuatim confiteri, sed quia nobis erat ignota, excusabat ignorantia. Pari modo nisi ius, inquit fuisset diuinitus. Quadagesimam ieiunare, præceptum Papæ non obligaret ad culpam, at quia tale ius erat, illud per Papam declaratum nos ligat. Et multo (ut censet) ueluti mentione ratione leges principum, nisi declarationes sint diuinitus antea ignorari, nullatenus ad culpam obligant. Sicuti præceptum medici, qui decumbentem iubet a nocuo cibo abstinere, non est obligatorium ad culpam, sed propterea a grogus illam incurrit, quod transgreditur diuinam prohibitionem homicidij, quod Medicus declarat esu talis cibi perpetrari. Atque isto ordine insert usque ad quatuordecim

Legis ciuiles ligant in conscientia. Probō.

Confirmatio eiusdem conclusio.

S. Tho. Altera ratio ad idem,

Postremū arg.

Gersonis placitum.

tuordecim mirabilia corollaria. In summa
 Motiuū Gerloa. vult, quod sicut ecclesia articulos fidei con-
 dere nequit, nisi illos explicando qui in sa-
 cra scriptura latrabant, ita neq. potest con-
 dere leges. Quin vero ait, neq. legem natu-
 ralem vilo pacto obligare, nisi ius explican-
 do diuinum. Ecce opinionem Gerlonis a
 quam paucissimis intellectam, & ideo ab
 aliquibus creditam. Ratio illius est, quia
 sicut nemo nisi solus Deus potest conferre
 gratiam, ita neq. illam auferre, atq. adeo
 neq. obligare ad culpam per quā tollitur.
 Item sicut ecclesia legem actib. internis fer-
 re nequit, quia neq. illos punire valet, sic
 quia æternā pnam infligere non potest,
 quæ culpæ dētur, sit vt neq. valeat ad cul-
 pā obligare, atq. hac inquit de causa Aug.
 definiuit pntm, quod sit dictum, vel factū,
 &c. cōtra legem Dei, quia. s. cōtra nullam
 aliam peccare contingit. At tamen si fas
 est sic de doctore catholico loqui, per parū
 differt ab hæresi Lutherana mō impugna-
 ta, quæ omnem auferit ab ecclesia pōtatem
 condendi leges Immo Gerlonem sibi Lu-
 therani cōtra Catholicos patronum ob-
 tendūt, licet hoc minus dicat, quod potest
 Papa diuinas leges declarare, Præterea, di-
 cere quod ante sanctiones ecclesiasticas an-
 nua confessio, quadragesimalisq. abstinē-
 tia, esset de iure diuino, gratis sane dictum
 est, quin vero temerarie, quia nullo est pa-
 cto suauisibile. Erat quidem præceptum con-
 fessionis, sed tamen t. p. s. præscriptio, eccle-
 siæ prudentiæ erat commissā Ad hæc, cum
 ecclesia hoc aut illud sub pna excoicatio-
 nis præcipit, vt puta cōparere in iudicio, &
 similia, quis dicere ausit illud fuisse ius diui-
 nū, nisi quia a Deo data erat Pontifici talis
 cogēdi pōtas, Itē Ioā. 20. Propterea præmi-
 sit Christus. Data est mihi oīc. pōtas. vt sub-
 dēns Accipite Spiritū sctū, intelligeretur
 eadē ecclesiæ cōferre. Ac postremo quō Pa-
 pa esset vicarius Christi, nisi leges eius fa-
 milie & vrgētia præcepta ponere possēt? Est
 ergo certo certius in Ecclesia existere pōta-
 rū non solū declarādi diuinū ius verū con-
 dēdi humanū q. iō sic nuncupatur, q. a pō-
 tate humana proficiscitur, licet diuinitus re-
 cepta. Etenim sicut licet arbores & a alia
 a Deo receperint, virtutes gnādi, nihilo-
 minus creaturæ ipse p. ppriā virtutē gnāt
 & operātur, pariter hoies p. suā pōtate cō-
 dūt leges, quæ antea non obligabant, sed
 p. p. a obligāt, quia positi sunt ab hoīb. ut

5. Eth. cap. 7. ait Arist. Iam uero ius naturæ
 ecquis neget per se obligare. Almain. q. de
 pote. Ecclesiast. c. 12. concedit pōtate Ecce-
 siasticā obligare posse ad culpam mortale,
 quia Papa est uicarius Christi, negat id ta-
 men de civili, nisi Gerfonico mō. Nihilo-
 minus uerissimum etiam est de civili, ut su-
 pra expositum est ac demonstratum. Vnde
 ad argumenta Gerlonis & ad ea quæ nos
 adiecimus, facile est rōdere. Etenim licet
 Deus solus gratiam conferat, non ipse au-
 fert, sed nos per scelera nostra, & ideo nihil
 obstat quo minus homines ex sua ipsius in-
 stōne leges constituant, quarum transgres-
 sores de gratia eius decidant eo quod iuis
 ministris non obtemperant, ob. idq.
 quā hoies nequeunt æternam penam infli-
 gere, ipse, ueluti summus oīum iudex, infli-
 gat. Neq. obstat quod pōtas ciuilis non se
 extendat ad remittenda peccata, quia diuer-
 sa sunt ministeria, Dei, ut ait Pau. ubi autē
 Aug. dixit peccatum esse cōtra legem Dei,
 legem æternā insinuauit, a quo omnes de-
 riuantur, etiam humanæ quo ideo uno la-
 tissimo noīe omnes comprehendit. Ad in-
 tellectum autem alius argumētū uidelicet
 quō leges principum obligent ad culpam,
 utrum. s. pro arbitrio suo, an uero ex natu-
 ra legis. Notandum est discrimen inter Ec-
 clesiasticā pōtatem & ciuile. Ecclesi-
 ti, quia spiritualium iudices sunt, possunt
 leges cōdere, non modo constituendo ope-
 ra in specie certa uirtutis aut uitij, uerum
 etiā discernendo inter ueniale & mortale,
 atq. adeo decernendo transgressionem sue
 legis esse mortale crimen, seculares autem
 principes id nequeunt definire. Sūt leges
 suæ sub culpa ueniali, aut mortali seruētur,
 sed duntaxat cōstituunt o. pa in spē uirtu-
 tis, aut uitij. An uero trāgressio, uel omis-
 sio mortale labē trāgressori impingat, ex
 rerū natura examinandū est. Dicamus exē-
 pli gratia præcipit Rex t. p. famis frumen-
 tum nō alportari a regno, ut t. p. instantis
 belli arma indui. Constituit ergo illa ope-
 ra in specie obediētiae, & scđm speciatim
 in uirtute fortitudinis. Et quia magni refe-
 runt, mortale est tunc nō obiectiāre. Præ-
 cipit autē aut nō eqtate mulas, aut feris
 nō indui, q. idē scipit esse tēperatiue uirtus,
 aut nō ferre arma, q. iā idē est uirtus pacis,
 si parui referūt, erit inobediētia nō grauior
 q. uenialis. Sed soluēda tunc restat alia su-
 prior obiectio, nēpe q. tūc princeps nō pos-
 set

Aristot.
 Almain
 Gerlon.
 Ad præ-
 mü arg.
 Gerlon.
 Ad secū-
 dū arg.
 Ad po-
 stemū
 argum.
 Discrimen
 inter Ecce-
 siasticā
 potesta-
 tem, &
 ciuilem.

Gerfo-
 nis plac-
 u.

Alia rō
 eiuūde.
 Gerfo-
 nis pōti-
 tio parū
 differt
 ab hære-
 si Luthe-
 rana.
 Prima
 rō i Ger-
 fonem.

Secūda
 ratio.

Tertia
 ratio.

Postre-
 ma rō.

set leges ferre quæ non obligarent ad culpam, quod est falsum cum in religionibus tales sint leges in usu. Negatur autem consequentia. Sed sciscitaris iā signum quo dignoscendum est quæ nā lex obliget ad culpam quæ vero mi iumē. Sūt inter iuris interpretes, qui aiunt leges quibus subnectitur pene, non obligare ad culpam, hoc autem statim art. proximo repudiabitur. Caiet. autem in materia de ieiunio, ait non satis constare legem ieiunij obligare ad mortale, quia non est lata cum illo additamento sub mortali reatu, ubi insinuat legē quæ id non explicat, non obligare ad culpam, porro autem (nisi ergo fallor) grauissime de hoc ipse falsus est. Leges enim nunquā ferri consueuerūt cum tali accessione. Præcipimus sub reatu culpe mortalis, vel venialis sed ex operis natura, & grauitate illud est pendendum. Quocirca fidiissima regula est: Omnis lex quæ absolute fertur, hoc est quæ contrarium non explicat, obligat ad culpam, vel venialem, vel mortalem in p̄tium operis. Et ratio est aliquid, quā lex secū assertit obedientia præceptum: obedientia autem per se est virtus, & inobediētia, peccatum. Quo fit, vt quicumque legem ferre voluerint, tunc seculares Principes, siue Ecclesiastici præpositi, quæ nō obliget ad culpam, illud debent explanare, Neq. aliud potest constitui signum. Documento sunt constitutiones nostræ, in quarum capite sic h̄t regula n̄ra, & constitutio nes non obligant nos ad culpam, sed ad penam nisi propter præceptum vel contemptum. Quod quidem documentum est, qd̄ nisi illa fieret adiectio non posse non obligare ad culpam. Supremum autem dubiū in calce quæst. superest: Virum eatenus leges humanas sub reatu lethalis macule obligare valeant, vt mors etiam sit etiam antica subeunda, quam vel omissione vel transgressione violetur? Apparet enim non tū inesse vitium in legislatorib. humanis, cū non sint dñi vitæ & mortis. Caiet. 1. r. qu. 96. art. 4. constitui regulam qd̄ ois lex humana quæ obligat ad mortale obligat sub inde pro sui obseruatione mortem perpeti, nisi casus aliquis benignitate legem excipiat. Rō eius est, quod mors animæ fugienda est prorsus antequam corporis, ob idq. cum lex humana obligat ad mortale, citius succumbendum est gladio quam legi obuiadum. Imo inquit, per inde est dicere,

re, legē humanam non posse obligare ad mortem pro sui obseruatione, ac non posse constituere actum in culpa mortali. Appendet deinde aliqua exempla. Potius n̄ debet homo intire, quam cum cōsanguinea matrimonium contrahere. Et in c. Sacris. de his, quæ vi met vel cau. fi. ait Innoc. quod cum pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurere, nullo obstante metu licet cum excommunicatis cōicare. Arbitror tñ sic verum esse, humanam legē valere tanto cum rigore obligare, vt in Caiet. r̄sio censura indigeat. Igitur primum oium certum est, tanti referre posse reipublicæ id quod præcipitur, vt lex pro sui obseruatione ad mortē vsq. obliget. Etenim cum princeps in bello militi præcipit locū seruare, vnde præsentaneum periculū reipublicæ existit, vitam potius quam locum delere debet. Immo quoties quidpiā sub pana, capitis iubet, periculum subeundū est capitis pro legis custodia. Nā est Princeps non sit absolute dñs vitæ. Vt Deus, in accidente causa pōt subditos exponere morti, sicut totū partes. Nihilominus non est vsq. adeo vniuersalis regula Caiet. Neq. idē est obligare ad mortale, & obligare non obstante periculo mortis, nam lex ieiunij proculdubio sub reatu mortali obligat, & nihilominus si tyrannus morte alicui minaretur, nisi ieiunium frangeret, nulla porro esset culpa illud frangere nisi dum tyrannus in contemptū legis ad id cogere, tunc enim teneretur Christianus potius mori. Enimvero quamuis potius sit moriendum, quam peccatum nihilominus nō præsumitur lex tā rigide s̄p cogere, & ideo an lex obliget ad mortem oppetendam, necne examinādū est ex operis grauitate. Quin vero neq. lex diuina cum illa acrimonia nos vbiq. obligat. Nemo n̄ tenetur vel se vel filium p̄culo mortis baptizare, aut alia suscipere sacra. Quin vero erediderim Eccl. leges nunquā obligare tāta cogēdi vehementia, nisi qn̄ vel cōceptus euilē legis interueniret, cū disci vel iniuria h̄dei. Et iō est, qd̄ q. metu mortis cōtra legē facit, non delinquit ex inobediētia, s̄ d. metu, sicut qui fame fr̄ggit ieiunium, nō formaliter peccat cōtra obediētiā, cū sed cōtra temperantiā. Qd̄ aut nullo metu possit qd̄ contrahere cū cōsanguinea, hoc est alijs atq. nō est materia m̄sionij, nec fieri pōt p̄ metu, sed tal. s̄ cōcubitus esset fornicatio. Illud aut caput, Sacris, citatū oēs intelligūt de

Quæst. Jurisconsultorum

Caieta. Error Caietani.

Pulchra regula.

Ratio regula.

Postremum dubium.

Rōdubiandi.

Caieta.

Fundamentum.

Caieta.

Quo sensu Caiet.

opin. verum habeat.

Regula Caieta. non est vniuersalis.

soluitur rō Caietani.

Leges ecclesiasticæ nō obligat cōtra legē, sicut qd̄ cōtra legē facit, non delinquit ex inobediētia, s̄ d. metu, sicut qui fame fr̄ggit ieiunium, nō formaliter peccat cōtra obediētiā, cū sed cōtra temperantiā. Qd̄ aut nullo metu possit qd̄ contrahere cū cōsanguinea, hoc est alijs atq. nō est materia m̄sionij, nec fieri pōt p̄ metu, sed tal. s̄ cōcubitus esset fornicatio. Caieta.

de cõmunicatione in facris, & interueniente scandalo. Si n̄ dum sacerdos, coram notorijs excõicatis celebrat, plebs acciperet scandalum, suspicans, leges ecclesiasticas nullius esse ualoris, aut illum esse manifestarium in obedientem, in tali casu potius deberet mori, quam id facere. Alias cõicare cum excõicatis ad fugiendum periculũ mortis, non esset lethale crimen.

Restat ergo r̄ndere, ad arg. in capite q̄õ nis proposita. Primum autẽ iam solutũ est sic. l. q̄ licet hõ per se p̄tatem non habeat in foro Dei, tñ tanquam eius ministerio fungens p̄cipere id p̄õ, cui si restiterit eius ordinationi, & ipse sibi damnationẽ acquirit, Em Paul. ad Rom. 13. Secundo autem argumẽto conceditur patrem familias obligare posse suos liberos ad mortale. Vt si remissis eximii ponderis æquissime & feruerrissime p̄ciperet Nam & eorum potestas Dño Deo est, nimirum p̄cipiente liberis honorare parentes. Vnde Aug. super Pl. 70. ubi iubet pater, q̄ contra Dñm non sit, sic audiendus est q̄õ Deus, & Salom. Prouer. 6. Cõserua fili mi p̄cepta pijs tui. Et Apost. ad Rom. 1. alijs criminib. annu-mera non obedire parentib. Super quibus verbis Ambrosius. Quanta, inquit, in solentia arrepti sunt, ut neq. parentes suos quos auctores in natiuitate habent, agnoscerent hoc n. esse sine intellectu sine charitate. f. Dei, peccatum autem charitati Dei aduersum, mortale est. Et Deut. 21. Pœna mortis decernebatur filio qui contumax esset & proteruus, neque audiret patris aut matris imperium, & coercitus obedire contemneret. Verba sunt legis. Quin uero & interoẽs naturales obedientias (vt l. Pol. Ari. docet) hæc est p̄ima quæ parentib. debetur. Ad & vxor quãdoque tenebatur sub tali reatu obedire marito, tamen si eius p̄cepta, quia vi coerciua carent, uim nõ hñt legum. An uero in famulos & reliquã familiam eadẽ fungatur auctoritate, non facile crediderim. Ad tertium r̄nsũ est in tertia conclusione, q̄ leges diuinas aduersantes, non hñt legum robur, sed sunt potius conculcandę. Et ad eundem prope modum r̄ndetur ad quartum, quod sn̄e, quę ideo penitas iuste sunt, quod Em tantum exterũ forum in falsa p̄sumptione fundatur, non obligãt in conscientiam, quia cum sint ueritati cõtrarię, lex naturalis ac diuina aliud continet. Diuersimodẽ tñ considerantur. Nam dum

scãta diuine legi non est oĩno contraria, tñc condemnatus, licet possit quocunq̄ue citra scandalum & uim iudici illatam, iudicio se excimere, p̄t nihilominus & eidem auctore. Vt contingit qñ innocens condẽnatur. Qñ uero diuina lex omnino est contraria, ut dum quis cogitur illam cognoscere que uere non est sua, citius debet mori quam obedire. Et pari modo respõdetur ad quintum. Quãto. n. leges humane iniquę sunt in subditos, si citra scandalum fieri potest, non est in conscientia eis obediendum, secus si tale sit scandalum oriretur.

Ad quintum.

ARTICVLVS V.

Utrum omnis penalis lex obligat ad culpam.

DVos hic articulos adhibere est operæ pretium de lege penali, in qua non nihil subest singularis ambiguitatis. Et primo queritur utrum humana lex quę obligat ad penam, pariter obliget & ad culpã? Et arguitur a parte negatiua. In primis leges pœnam irregularitatis continentes nõ omnes obligãt ad culpam, nam iudex qui iuste est causa sanguinis, irregularis, sic ut patet in titulo de homic. uoluntario. & Can. aliquantos dist. 51. Et bigamus fit similiter irregularis, ut patet 34. dist. c. sit cuius. Sc̄ta men nulla illic inest culpa. Nam hæc vna forte ex causis, ob quam regula iuris exceptionem fecit, sine culpa (nisi subit causa non est aliquis puniendus.) vnde illud collectum est axiõna. Esti sine causa non potest infligi pœna potest tamen siue culpa. Secundo in religionibus (vt de natura iam supra dictum est) extant leges obligantes ad pœnam sine culpa, ergo quotiescunq̄ue princeps pœnam a ñectur legi, non potest censendus obligare ad culpam, sed pœna est se contentus, ne oraculo illi aduersetur. Na uum Prophete c. 1. Non consurget duplex tribulatio. Tertio, innumera sunt leges tam diuine, quam humane que nullam induunt p̄cepti formam, sed tantum pœnã, ut illa Exo. 22. Si quis furatus fuerit bouem, aut ouem &c. quinque boues pro uno boue & quatuor oues p. una oue restituet. Et 2. q. 3. Qui non probauerit quod obiecerit, pœnam quam ipse intulerit, patiat. Et l. capitali. ff. de pœn. Sic habent leges, In cendiarii capite puniuntur. Fenerari capite puniendi sũt, & multe sũt similes quibus nihil

Primæ ratio.

Secũda ratio.

Naum.

Tertia ratio.

D 2 pror.

regula
uicta.
non est
iuris.

lucrat
Cate.
ni.

Leges
debe
ca nõ
obligãt
discr
ine
mortis.
ratio d
i.
atis sit
lijz ac
umem
uicta.